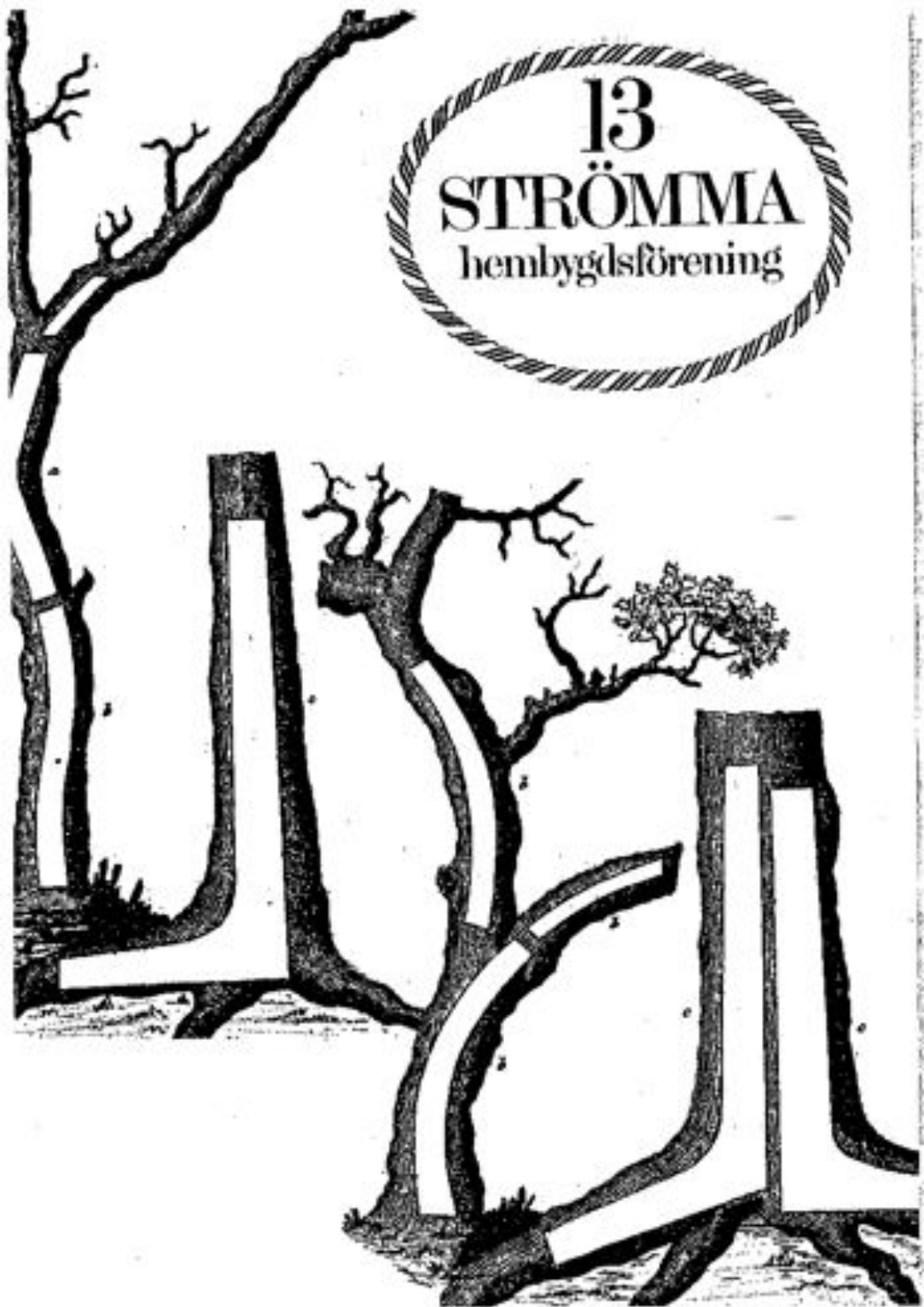

13
STRÖMMA
hembygdsförening

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER:

LARS ROSEN	ordförande	tel.: 410 62
Alrotsvägen 2		
SIGVARD LÖNNQVIST	v. ordf.	401 45
Fågelbrovägen 1		
OLLE OHLSSON	kassör	400 33
Nåsvägen 27		
GUDRUN GRÖNDAHL	sekreterare	400 80
Alrotsvägen 1		
THOMAS MELIN	ledamot	407 22
Västertorp, Strömma		
Alice Tannsjö	suppleant	430 44
Hans Björkenfeldt	"	401 87
Elsie Lindgren	"	400 40
Britt-Marie (Bittan) Ohlsson	suppl.	411 85
Hans Lindström	revisor	405 52
Åke Eriksson	"	404 68
Ulla Jonsson	rev.-suppl.	405 52
Tommy Hedlund	valberedningen	405 36
Åke Lindgren	"	400 40
Margareta Berg	festkommittén	404 41
Lolo Tannsjö	"	403 76
Gun Eriksson	"	404 68
Ingvor Nilsson	"	412 42
Birgitta Ekström	"	401 80

Lolo Tannsjö och Gudrun Gröndahl har renskrivit och redigerat tidningen.

Hans Björkenfeldt har komponerat fram- och baksidan.

Författarna är själva ansvariga för sina artiklars innehåll.

Flocka gärna material ur vår tidning men var snäll uppge källan.

TIDNINGEN GÅS UT MED STÖD FRÅN KULTURNÄMNDEN.

Marie Rosén har tecknat.

Ord. har ordet...

När våren och försommaren står i sin som mest blomstrande prakt, blomstrar även Strömma Hembygdsförening och kommer med ett sommarnummer av vår medlemstidning.

Eftersom denna upplaga går ut i en hel del exemplar utöver det vanliga antalet för vår tidning, hoppas vi att många nya läsare skall hitta något intressant, eller kanske bli nyfikna på vad vi i Strömma Hembygdsförening sysslar med.

Du skall veta att du är välkommen att bli medlem hos oss, och är det något du funderar över, så kontakta gärna någon i styrelsen. Medlemsantalet är för närvarande 250 anslutna.

Vi försöker i detta nummer liksom tidigare att presentera en hel del aktiviteter som kommer under sommaren och hösten.

Vi vill också komma med inslag och information om nutid och svunnen tid, och åter igen vädjar vi till alla er som har ett lämpligt inslag för vår tidning att höra av er.

Vi hoppas att ni skall få en trevlig stund tillsammans med vår tidning.

Ha en skön sommar.

Vi hörs och ses

. Lasse

Medlemsavgift: vuxen 40:- kr per år och person.
barn 5:- "

Postgirot 9657 43 - 4. STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING.

Hänt sen sist

ÅRSMÖTET

Ett 50-tal barn och vuxna sökte sig den 26 mars från sin hembygd till Värmdö Bygdsgård, för att närvara vid Strömma Hembygdsförenings tredje årsmöte.

Förhandlingarna, med Bengt Berg vid klubban gick snabbt som sig bör. Kanske hade styrelsen hoppats att medlemmarna skulle ha haft mer att säga, åtminstone på näst sista punkten "Övriga frågor."

Det är ju bara årsmöte en gång om året, och då vill man ha både ros och ris att arbeta efter under det kommande året.

Hembygdsgruppen hade anordnat en intressant utställning med gamla kartor och fotografier från förr och nu. Det är skojigt att vi alla kan få ta del av det arbete som de lägger ner.

Festkommittén bjöd på härliga landgångar, kaffe och gott bröd, som avåts vid långbord. Mätta och belåtna dansade de som hade lust till Trio med Sonja. Andra berättade minnen om Strömma med omnejd för varandra.

Hela festkommittén avgick denna kväll, och avtackades med blommor. De har gjort ett fantastiskt jobb under dessa år, och det kan inte vara lätt för den nya kommittén att efterträda dem.

Kvällen blev trevlig, men stämningen blev kanske inte lika hög som vid tidigare årsmöten. Orsaken var nog att lokalen låg för

långt ifrån Strömma, och lämpar sig bättre för hundrafemtio än för femtio personer.

Ännu än gång kände vi längtan efter en egen Hembygdsgård.

Bittan

PLOCK UR ÅRSMÖTETS PROTOKOLL.

Årsavgiften förblev oförändrad = vuxen 40:-/år/person.
barn 5:-

Ytterligare 2 suppleanter invaldes i styrelsen:
Elsie Lindgren och Britt-Marie (Bittan) Ohlsson.

Till ny festkommitté valdes:
Margareta Berg, Lolo Tannsjö, Gun Eriksson,
Ingvor Nilsson och Birgitta Ekström.

För övrigt förblev allt vid det gamla.

Önskar någon en kopia på hela årsmötesprotokollet
så ring sekreteraren.

TACK!

för allt som skänkts till föreningen i form av
lotterivinster, inventarier m.m.

TACK!

BILDHANTERING.

Stockholms Läns Hembygdsförbund inbjöd till konferens om ämnet Bildhantering.

Eftersom föreningen börjar få en liten fotosamling beslöts att sända 2 personer. Det blev Hasse Björkenfeldt och jag. 1 st. kursavgift betalades av Strömma Hembygdsförening och 1 st av Kulturnämnden.

Konferansen gav både nyttig och intressant information, bl.a. om förvaring och vård av våra bilder. Som vanligt imponerades man av deltagarnas stora kunnande och intresse. Erfarenheter byttes deltagarna emellan och vi försökte insupa så mycket som möjligt av de andras erfarenhet.

Vad fick vi då lära oss? Massor. Men jag skall bara nämna ett par saker.

Först och främst fick vi lära oss att inte förvara bild och negativ på samma plats. Vid eventuell brand förstörs allt material. Att det skall finnas negativ på varje bild och att dessa skall förvaras kallt. Att helst ha en skyddad kopia i album och en som man får arbeta och plocka med. Slitaget på bilderna kan annars bli för stort.

Hasse och jag diskuterade efteråt hur det här bäst skulle kunna fungera för vår förening. Han föreslog att fotografera av våra bilder och göra kontaktkopior. Kontaktkopior + negativ skulle förvaras på ett ställe, t.ex. hemma hos honom. Originalfoton på ett ställe, t.ex. hemma hos Sigvard där de nu är. Hasse tror sig ha utrustning för att klara av en sån sak.

Vi framlade våra funderingar på styrelsemöte den 28/2. Hasse valdes då till Bildarkivarie. Han lovade försöka se till att alla föreningens bilder får negativ + kontaktkopia som sen förvaras brandsäkert.

Gudrun.

G Ö K O T T A .

Söndagen den 29 maj kl. 05⁰⁰ samlades ca 25 personer utanför Strömma handel. Fortsatte till L:a Brevik. Vi vet inte så mycket om det gamla torpet mer än att det varit borta i ca 100 år. Trots det växer där fortfarande krikon, vinbär, syrener o.dyl. Rikligt med Spansk Körvel blomade för fullt och en sorts lök som såg ut som vår purj, men bara hällften så stor, fanns det också mycket av.

Därifrån gick promenaden uppåt Finntorp till. Där stannade vi och lyssnade när Sigvard berättade om det gamla torpet. Det är bebott, så vi ville inte gå för nära och kanske störa. Ovanför torpet finns en konstgjord sjö, som anlades för några år sedan.

Efter det började en svår etapp på vår utflykt. Klättring upp för berg, förbi ett långt kärr. Så kom vi ner på norra sidan av ett spegelblankt Gärdsträsk. Efter hela strandenväxte där akvattra, pors, tranbär, vattenklöver z.m. Och hjortronen blomade.

Så småningom hamnade vi då uppe vid Vargstenarna. De består av flera jättestora klippblock som travats så, att en grotta bildats. Lika imponerad blir man varje gång man ser den.

Där tog vi rast och drack vårt kaffe.

Hemfärden gick sen på södra sidan om Gärdsträsket. En orolig rävnamma följde oss på nära håll. Varför visade hon sig så tydligt och så nära? Ville hon dra bort uppsärksamheten från ungar och lya? Ett trevligt inslag i vår promenad var det i varje fall.

Torpet Daleke stod sen i programmet. Det försvann och såldes som bränsle under sista kriget. Men 40 år senare står där ännu äppelträd, buskar och förvildade jordgubbar. Britt-Marie visade kort och berättade om torpet.

Promenaden fortsatte sen tillbaka till L:a Brevik, där naturälskare botaniserade och tog med sig smakprover hem.

Till sist måste vi tacka alla som kom från Naturvårdsföreningen och bjöd på sitt kunnande. Kanske allra mest Svante Bellander som släpade med sig kikarutrustning med stativ, som han sen monterade upp flera gånger, för att ge oss lektioner om fåglar, hur de låter och hur de ser ut. Växter fick vi höra mycket om och livet i en vattensamling undersöktes också.

En underbar morgon tyckte Gudrum

VALBORGSMÄSSOAFTON 1983

Vår förenings målsättning att samla människor till ett aktivt deltagande lyckades över förväntan denna Valborgsmässafton.

Ca 150 personer kom till hembygdstomten för att titta på "brasan" och sjunga vårsånger, och det hela avrundades med ett fint fyrverkeri.

Vår för året nyvalda festkommitté hade på ett fint sätt arrangerat kvällen och de stod även för försäljningen av kaffe, läsk, korv, lotterier mm.

Ett trivsamt inslag i vår föreningsverksamhet hoppas vi de flesta tycker.

Lasse

Lördagen den 19 februari blev en spännande dag för hembygdsgruppen. Tack vare bidrag från SKS, hade vi möjlighet att följa med på en utflykt till Lantmäteriverket i Gävle. Det var Stockholms läns hembygdsförbund, som ordnade resan dit. Vi var fem stycken från Strömme som träffades på Klarabergsviadukten, för att fortsätta resan med buss till Gävle.

Vi blev väl mottagna på Lantmäteriverket och fick veta en hel del om gamla kartor. Gissa om vi blev lyckliga när vi hittade en rågångskarta över gränsen mella Nora och Brevik, där Vargstenarna var utsatta. Vi hittade också en karta (tyvärr odaterad) över ägorna kring Stickelsberg. På den kartan är stegelplatsen utsatt. En karta från år 1704 över Småris ägor visar ännu en avrättningsplats. Panns det möjligen två st. avrättningsplatser på Stegelberget?

Efter ett par timmar på Lantmäteriverket (tyvärr gick de alldeles för fort) fortsatte vi till Söderhjelmiska Vårdshuset, där vi åt en stadig lunch. Därefter promenerade vi genom "Gamla Gefle" till Läns museet, där det fanns mycket fina saker att titta på. Vi blev bjudna på kaffe och bulle, innan vi samlades för att åka hem.

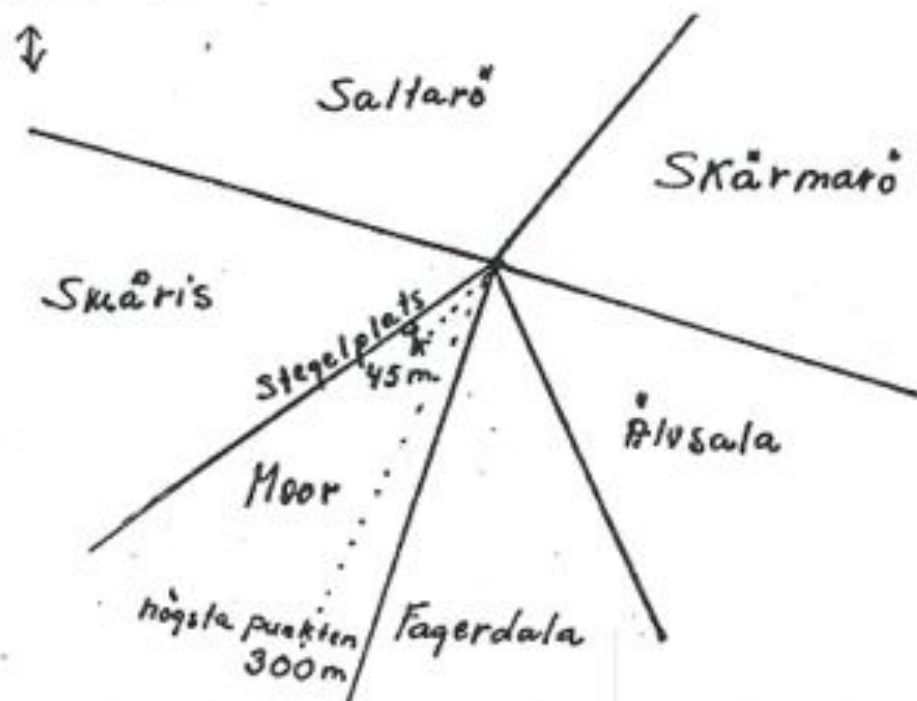
Det roliga med att titta på gamla kartor är inte slut för att man kommer hem. Gudrun hade naturligtvis ritat av kartorna över Stegelberget, så nu återstod bara att ge sig iväg dit, för att kontrollera att allt stämde.

Vi har tidigare gått från Kopparmora över Småris ägor, men då vi kommer från Strömme, borde vi hitta en närmare väg.

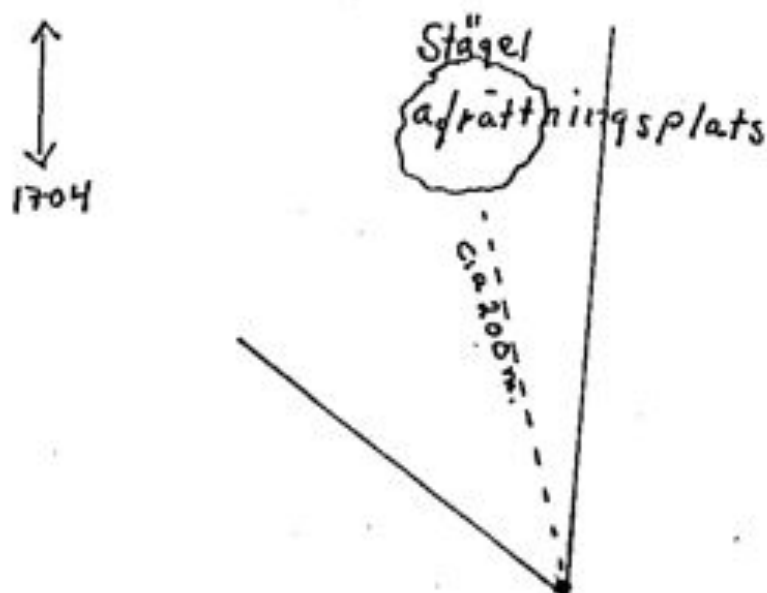
0
Vi följde Fagerdalavägen till Mohr, där vi svängde in på en skogsväg. Det gick att köra bil c:a 1 km, sedan fick vi promenera genom skogen upp mot Stegelberget. Vi hade tur, vi kom rakt på platsen. Vi hade tidigare varit där några gånger, så vi hade redan hittat skärningspunkten mellan de olika ägorna.

Det har visat sig att gränserna har flyttats flera gånger. Enligt rågångsregleringen år 1811 var skogen häromkring tvistemark. Flera markägare ansåg att gränserna inte stämde överens med 1703 års rågångskarta.

Vi lade ut kartan (den odaterade) på berget, kollade att väderstrücken stämde, samt mätte ut ungefär 45 meter åt det håll stegelplatsen var utsatt på kartan. Vi hamnade då rakt på ett röse, med en flat sten rest i mitten.

Nu provade vi den andra kartan från 1704 och gjorde på samma sätt. Vi mätte ut c:a 200 meter åt det håll kartan visade. Nu hamnade vi på ännu ett röse.

Fanns det verkligen 2 avrättningsplatser?
Ja, varför inte. Det kanske finns ännu fler.
Stegelberget är stort.

Det finns ytterligare en sak vi undrar över.
Enligt Axel Quists bok skulle avrättningsplatsen vara på klockstapelsbacken före 1770. Först därefter skulle den ha flyttats till Stegelberget. Då kan man undra hur avrättningsplatsen kan vara utsatt på en karta från 1704.

Det är fortfarande mycket som är oklart, men vi hoppas hitta nya fakta som styrker våra teorier

Britt-Marie

Kommande aktiviteter.

HÅLL ETT ÖGA PÅ ANSLAGSTAVLAN! DÄR HITAR OCH
BERÄTTAR VI OM KOMMANDE AKTIVITETER!

V A X H O L M .

Till Vaxholms Fästnings Museum åker vi den 18 juni.

FRILUFTSGUDSTJÄNST

Friluftsgudstjänst blir det som vanligt på Hembygds-
tomten.
Samling: onsdagen den 27 - 7 - 83 kl. 19⁰⁰.

S O M M A R F E S T

Vi måste ju fresta vädrets makter även denna sommar.
Festkommittén sätter upp anslag när tiden blir aktuell.

S A N D S K Ä R

Också i år gör vi en utflykt
till Sandskär. Roligen i
mitten av augusti.
Vi sätter upp anslag minst
en vecka före.

SKRIV OCH BERÄPPTA TILL TIDNINGEN!

Den uppmaningen får vi ganska ofta från Hembyggsföreningens styrelse.

Själv gifte jag in mig i Strömma 1950. Min mans föräldrar flyttade till Fågelbro 1921. Naturligtvis har jag hört en hel del historier genom åren. Men, går de att berätta i tidningen? Nej, det gör de inte.

Det är mustiga historier om människors privatliv. Många skulle upplevas som om förnedringen att vara så fattig och utlämnad (som många var ännu på 30- och 40-talen) revs upp.

Att vara ett gäng som upplevde den här tiden tillsammans, och som sitter och berättar festliga minnen för varandra en lördagskväll, där skratten är viktigare än den absoluta sanningen, är ensak. Att offentligt vådra sin gamla byk en annan.

Därför kommer det gamla till stor del inte att bli var mans egendom. Bäst är säkert så. Det är ju inte heller säkert att "herrskapets" barn och barnbarn skulle bli lyckliga att läsa om sina farföräldrars livsfilosofi gentemot testatore och anställda.

Men alla historier är inte förnedrande och tråkiga. Många är upplyftande och visar på en enorm sundhet bland de människor som inte hade mer än några månaders samlad skolgång, men en klurighet som väl uppvägde detta. En sådan historia handlar om Andersson, som bla hade hand om korna på Fågelbro.

På den tiden var ladugården något extra med

fina prisbelönda kor. Inne i ladugården fanns en balkong där Patron övervakade kornas vård. På gården köpte man polletter som sedan gällde som betalning för mjölk som hämtades i mjölkammaren.

När man hämtade mjölk skulle man ha en utbytesflaska med sig. Sommargästerna slarvade kanske med att lämna tillbaka? En söndagskväll kom major S från sitt sommartorp och ville hämta sin mjölk.

-Finns det flaska? frågade Andersson.

-Jag är major S och jag ska ha 3 liter mjölk, befallde majoren.

-Och jag är kommajor Andersson, och här blir ingen mjölk utan flaska, svarade Andersson.

Det var de gubbarna som var det samhället. De gubbarna finns ännu, i nyproduktion så att säga.

Historien får vi nog bara höra, som här, i andra hand och utan bekräftelse att källan är sann. Men den tål ändå ett leende.

Elsie Lindgren

PS Här du någon historia om ladugården på Fågelbro eller något annat du vill vi skall skriva om? Ta i så fall kontakt med styrelsen.

Brevlådan utanför affären är kanske lättaste sättet. DS

Stads-Majorens
ANDERS ROSENSTENS

15

Grundeliga

Underwisning

Om

Skogars Skötsel,

Eller

Wilda Trån och Buskars Plantering,
Natur och Egenskaper,

Jämte

Bihang

Om

Allahanda Fruktbärande Trån wård, hwilka böra

Ell

Trågården;

På

Hög Befallning, det Allmänna til tjenst,

Tredje Uplagan,

Med

Förnyat Företal och behörige Anmärkingar, tillöft och förbättrad

af

D. CLAS BLIECHERT TROZELIUS,

Professör wid Kongl. Academia i Lund.

STOCKHOLM,

Tryckt på Direct. LARS SALVII kostnad, 1771.

Til någon uplysning i förevarande Ämne, torde icke pröfwat otjelligt, at här anmärka, huru som Nordens första Inbyggare funno widsträckta Landamären, fulle med tjocka, dunkla och mörka Skogar, mere tjenlige til nästen för wilda Djur, än et förnuftigt Folk, hwars längtan och begär borde sträcka sig til en mildare lefnad. För dem war alltså inga andra utvägar at finna, än med Eld, Spada och Rotyxa bryta igenom desse öslige och ohyfsade Marker . . . När nu Fosterbygden war blefwen någorlunda rensad, Menigheten bättre höfsad, Näringsfången mere påtänkte, och en stark Eldbrasa pröfwades wara . . . outhärligt i kalla Norden: funno de sig icke allenast förantlatne, at medelst sine Öfvermäns kraftiga åtgärd, freda och frälsa Skogen ifrån sin förra hårda medfart, utan ock den samma anse, såsom för sig oumgänglig och högst nödwändig . . . Allt detta oaktat har sjelfswäldet af Skogens utplundring och härjande, i de efterföljande Tide-hwarfwen, gått så långt, at de allwarsamaste upmuntringar, Efterkommandernes suckningar, Kungliga Förordningar, straff och belöning icke welst wara tillräckelige, at leda Menigheten til en förnuftigare hushållning, och, ifrån Skogens skändeliga åverkan, så tillräckeligen afstyra, at densamma icke måtte ådraga sig den Rättfärdiga GUDENS swåra straff, som då wisserligen drabbar, när all Skogens och Markens härlighet til intet blifwer, ja, förgås så aldeles, at Skogens åter-lefda Trän, på många ställen kunna räknas och af et barn uppskrifwas . . . Til vår hjärtans grämelse få wi, under våra resor, som oftast i ögnasikte många nakna berg och kalla höjder, hwilka, i Förfädrens tid, warit beprydde med de fagreste Skogs-lundar. Hwart hän har den täta och lommuga Ek- och Bok-skogen emellan Lund och Dahlby flyktat? Saknar icke vår tid de wackra och namnkunniga Skogar i Hammars-Treding och Trögds-Härad i Upland, til hwilkas fredande Konung Albrecht utgaf en wacker Skogsordning. Hwar äro nu de trenne omförmälte stora Skogar i Wäster-Göthland, under namn af

Norr-, Söder- och Öster-Falan, hvilka lägnade ögat och öfver-
skygde Runbolandet?

Eftersökes än vidare hufvud-orsakerne til Fosterbygdens his-
kelliga Skogs-öda, så lärr icke blifwa svårt at dem igenfinns uti
en öfverflödlig Hus- och Brobyggnad af trä: uti de önnu mäst
brukelliga Gärdesgårdar af trinne och stafwer, när dock ofta store
Sten-rösjor ligga både i Aker och Äng: Bryggning och Brännvins-
brännande med lösa pannor . . . Den Utländske Träd- och Bräd-
handeln, och i synnerhet Läkter- och Spirförsäljningen förorsaka-
kar, jämte brukade humlestänger af rötaste Skog, i framtiden, brist
på tjenliga Mastträn; mycken werkan på Skogen hafwa afbrände
Städers å nyo upbyggande af trä: en på slätbygden öfverflödlig
Kyrkobyggnad: stor och Skog-frätande åbyggnad på Sätessgårdar
och nästan alla slags Boställen: Getters betande på Löfskogen . . .
en öwulig Salpetersjudning: rå Askas tilwerkning och de många
tusende unga och röt-stammiga Ekars årliga förbrukning til Bul-
tar och Slagdråpar: . . .

Icke utan sinnesrörelse läses det Bekante Stockholms Riksdags-
Beslut af år 1638. Klaga Riksfädren då redan af egen årfarenhet,
huruledes så Allmännings- som andra Skogar til ingen ringa ska-
da och afsaknad, nu blefwo fördärfwade med oskälige och onyt-
tige Nybyggen, Sågeqwarnar, många Swedjw-land och däraf eller
öljest förorsakad Skogs-eld: såsom ock af bärande Träns olaga
afhuggning . . . och at . . . all Ek- och Ollon-skog förkommer, . . .
så til Riksens wanheder som dess Inbyggares skada m.m. . . .

Det kan icke nekas, at mycket felar oss ännu i vår älmänna och
enskilda Hushållning, som snart nog kunde blifwa hulpit, och
jämwäl kunna förekomma det bittra öde, som våra mäst Sædes-
rika Landskape synes förestå igenom Skogs-brist, at . . . våra
Efterkommande icke hafwa af nöden at för stora Summor årlig-
gen hämta ifrån Grannarne Ek- Mast- och Storwerksträn til
Skeps-byggerier och flere angelägna behof.

Trolldom och häxor i Sverige i slutet av
1600-talet.

Följande korta uppsats blev jag intresserad av att skriva när jag för något år sedan läste en bok om häxförföljelserna i Stockholm.

Jag läste i Bonniers Den svenska historien, och Häxor och häxprocesser, av Bror Gadelius. Det finns faktiskt också en doktorsavhandling om häxorna, vilken dessvärre visade sig svår att få tag i när jag behövde den.

Själva företeelsen - häxorna och häxbegreppet, importerades i färdigt skick från utlandet. Efter en lång och märklig utveckling tog häxan gestalt ute i Europa vid medeltidens slut.

Häxan var Guds och mänsklighetens fiende som avfallit från den kristna tron för att i pakt med Djävulen fira vanvettiga orgier, skymfa allt heligt och bringa medmänskors olycka. Den katolska kyrkan uppfattade häxorna som kättare.

Den fasansfulla skriften från 1487, Häxhammar-
en, gav sakkunniga upplysningar om häxornas
ogärningar och hur man juridiskt skulle för-
fara med dem. Det blev fruktansvärda följder.
Häxförföljelserna togs upp i land efter land,
offren tvingades att bekänna och avrättades i
tusental.

En sådan eländig varelse som häxan var inte
värd en kristen människas misskund, utan var
och en måste betrakta det som sin gudstjänst
att med alla medel förhjälpa densamma till
ett rättmätigt straff.

Ingen människa ansågs av Häxhammaren för ohederlig och usel att hindras uppträda som vittne i ett trolldomsmål. Ingen betraktades som jävig. Häxa fick vittna mot häxa, hustru mot sin man, man mot hustru, barn mot sina föräldrar. Men om vittnesmålen från anförvanter var till den anklagades fördel, då fick de inte gälla, "ty blodet är tjockare än vattnet," och den ene korpen hackar inte gärna ut ögonen på den andre.

Svartkonst och magiska hemligheter hade sedan urminnes tider fascinerat människorna och haft en del utövare hos oss också. De var relativt isolerade händelser, och därför blev det ser skakande och förvirrande när det plötsliga utbrottet av Satans härjningar kom till de svenska bygderna mot 1660-talets slut. Förtvivlade motåtgärder vidtogs, böner bads i kyrkorna och rättvisan fick sin gång.

Under de 7-8 år som "epidemin" härjade hos oss som värst avrättades flera hundra "häxor". Exakt hur många är osöjligt att säga, men kommissionsprotokollen är utförliga från den karolinska tidens häxväsen.

Själva grundmönstret var detsamma som ute i Europa: Häxorna hade slutit förbund med Djävulen, och om nätterna drog de skocktals till Blåkulla för att i osnakliga orgier fira sabbat. Barnen spelade en långt större roll hos oss, både i de djävulska fantasierna och i de efterföljande processerna.

Häxorna hämtade de små barnen ur deras sängar och förde dem genom luften till sabbaten.

Häxans salva, ibland kokad av barnfett, ströks på häxans fortskaffningsmedel - en stång, en raka, ett kreatur eller annat - och så bar det av.

Undervägen passade häxan på att "skava klockorna", och skrapa bort bitar av den vigda malmen. Framme i Blåkulla föreställdes barnen för den onde och den hemska festen började. Oanständiga danser trädde. Det hände att häxorna hängdes upp i taket som ljuskronor. Allting skedde bakfram.

Trolldomskommissioner tillsattes och de gick till verket med yttersta stränghet. "En trollkvinna skall du icke låta leva", stod det i Bibeln. Här gällde det att kämpa mot mörkrets furste och prästerna krävde kätteriets utrotande. Kungl. Maj:t hade uttryckligen föreskrivit dödsstraff för bevisad trolldom. Flera av de anklagade bekände självmant. De som nekade fälldes på de "bortförda" barnens uppgifter.

Därmed hade man övergivit svensk lag, enligt vilken barns vittnesmål inte gällde. Tortyr förekom ibland. Efter avrättningen brändes de på bål. I åtminstone ett fall har en kvinna bränts levande. Det var Ruspåre-Malin i Stockholm. "Friskt" steg hon upp på bålet under prästens förmaningar.

Häxväsendet flammade upp inom två skilda områden i Sverige, och det är ovisst om de hade förbindelser sinsemellan.

Det började i Älvdalen i norra Dalarna 1668. Året därpå var Satan lös i Bohuslän, där han härjade i flera år, fick oväder att rasa och

mjölkbyttor att dansa. Från Dalarna där den egentliga smittohärden fanns spred sig trolldomsraseriet till närgränsande landskap och en bit in på 1670-talet till Hälsingland och Ångermanland. Snart också till Gävle och Stockholm.

Det var en tacksam jordmån bland den fattiga befolkningen på den södra malmen. Den södra delen av landet gick i stort sett fri.

De särskilda trolldomskommissionerna, som bestod av jurister, präster och lekmän, reste runt i bygderna, avhörde vittnesmål och fastställde domar. Den vanliga juridiken räckte inte till.

Nordiska museet i Stockholm bevarar några torftiga föremål som på sin tid ansågs besitta stark trolldomskraft.

Kapten Elin var en häxa som på 1670-talet verkade nära Lysekil. Hon ansågs kunna mjölka andras kor hemma hos sig. Hon hade då hjälp av en mjölkhare, dvs en pinne med en skinnbit. En hönsfot där en klo saknas, en björklo, en bit av en skalle och ett benstycke med inskuret ansikte var andra hjälpmedel.

Man har också trolltyg från 1677 från Ydre härad i Östergötland. Det är en trollstock med tibast, ett stycke väv, ullgarn, människoben, en trasig järnnyckel och svavel.

Några trolldomsprocesser i Stockholm

Efter förhör inför Konsistorium och vid stadens Kämnarsrätter följde en rannsaking inför Hovrätten.

På Södermalm tilltog oväsendet och borgare i Katarina församling skriver till riksrådet Bengt Horn den 2 mars 1676:

"Uti djupaste ödmjukhet äro vi fattige syndare och sorgboundne föräldrar från St. Catharina församling förorsakade med denna vår enfeldiga böneskrift inför Högvälborne Herren att komma och i Jesu namn bedjandes om hjälp och tröst emot satans våld och raseri. Våra barn bekänna dagligen, ja var natt, att de genom satans instrumenter och häxor bliva till Blåkulla bortförde, två, tre, ja fyra gånger, och där omdöpta i tre onda andars namn..... våra barn, ja icke blott barn utan 12, 15, 16 och öfver 30 år gamle hava stått inför Kungl. Commissorialrätten vittnat och betygat dem i ansiktet, som dem fört bort från Gud till Satans exerciter, men de (häxorna) äro lika styva."

De anklagade kunde inte värja sig. Den ena efter den andra dömdes och avrättades. Först Brita Zippel och hennes syster Anna, samt Anna Månsdötter. De dömdes att halshuggas och brännas på bål.

Därefter avkunnades dödsdomen öfver Anna Simonsdotter Hack och Malin Mattsdotter, kallad Rumpare-Malin. Malin blev dömd att brännas levande, anklagad av sina döttrar. Hon var mycket hård och fruktade inte för döden.

Trolldomseraseriets avskaffande

Till sist hördes enstaka besinningsfulla röster. De kom från män som själva satt i trolldomskommissionerna och på nära håll följt eländet.

De främsta var Hjärne och Rosenhane, en läkare och en jurist. Den mångsidigare Urban Hjärne, litteratör och konstnär, medicinskt utbildad, vår förste kemist av betydelse. Hans inställning var till en början blint troende.

I sitt märkliga betänkande om de anfäktade barnen, menade han att det var fråga om inbillningar och suggestioner. Barn som fallit i krampaktiga extaser botades med hjorthorns-salt. "Det vore sällsamt om sådana läkemedel kunde förjaga trollpack", menade han.

Liknande synpunkter kom från Gustaf Rosenhane. Han skrev ett betänkande om häxväsendets sociala bakgrund. Fattigdomen i de norrländska bygderna, sysslolösheten och ensamheten på fäbodarna var enligt honom den grogrund ur vilken de skadliga fantasierna växte. Trolldomen skulle försvinna den dag barnen hölls till studier och näringsflit blomstrade i landskapet.

Mot 1670-talets slut upphörde trolldomsväsendet nästan lika plötsligt som det började. Enstaka fall har inträffat senare, men i frihetstidens förnuftsklara värld fanns inte längre förutsättningar för Blåkullaseriet.

Lolo Tamsjö

Fogelbro Egendom åren 1890-91, som då berörde ca 100 anställda på gården.

- Ägaren av Fogelbro Egendom, Bokhållaren B Silfverhjelm, med utgårdarna Didriksdal å Malma, samt torpen å en del lägenheter som uthyrts.

Här nedan upptagna några personer för att få en föreställning om löner mm.

Fogelbro: Befallningsman Rydkvist

Kontant lön 300:- + 10:- städsel
+ stat/år.

" Kusken Andersson

Kontant lön 240:- + 10:- städsel
+ stat/år.

" Smeden Svensson

" Trädgårdsmästare Nilsson } lika lön
" Slöjdaren Eriksson } som kusk.
" Ladugårdskarl Schelin } Andersson

Kontant lön 150:- + 10:- städsel
+ stat/år.

Vid Didriksdal fanns dessa anställda:

Rättare Eriksson

Statdräng Karlsson

Statdräng Gustafsson

Vid Malma: Befallningsman Sjögren

Statdräng Olsson

Statdräng Pettersson

Statdräng Nilsson

Dessutom fanns statdrängar, ladugårdsdrängar och brädgårdsarbetare. Lösarbetare för skörden, dikning, skogshuggning mm. Hjon för lättare sysslor var ånkor och gubbar.

Där fanns även Slaktaren Berling, Sadelmakaren Lindström, Brevik, Mursaren Scherling, Bandhuggaren Larsson samt Skollärarinnan Hilda Wahlgren.

Arrendetorp under Egendomen:

Täppan: Olsson
 Rååalen: Karlsson
 Barndalen: Karlsson
 Västergården: Boström
 Korshamn: Andersson
 Dalhugget: Lindbom
 Friden: Söderberg
 Skepparviken: Wahlström
 Tavastboda: Öhrlund
 Stensedet: Jansson
 Norrvik: Sundstedt

Lägenheter för uthyrning:

Marielund: Baron C F H Palmstierna
 Fridhem: Handl. C H Pettersson
 Lugnet: Inspektor Nyman
 Skogshyddan: Uddenberg
 Mariedal: Kapten Tillman
 Brevik: Doktor Wagner
 Didriksdal: Dir. Willman
 Brevik: Patron Svanström
 Augustendal: Kapten Heine
 Sandudden: Lektor Grandinsson
 Sofiedal: Erika Bergman
 Malma: Generaldir. A G:son Bennick

Malma Qvarn: Mjölnare Haglund, hade att betala arrendeutskylder 600:- + fri mald av 150 T samvalt, 25 T sikt, 2 kor till tjuren 2:-, summa 33:20 kr.

Torparen Axel Wahlström, Skepparviken betalade arrende kontant 300:- kr,
 1 tunna strömming, 1 kappe smultron
 1 kappe hallon, 3 kappar blåbär, 5 kappar lingon
 50 hjondagar å 50 öre 25:- kr
 3 stadsresor 12 kr
 3 kor tilltjuren 3:-
 vedhuggning för skolan 33 öre.

Torparen Carlsson, Rådalen:
 För fiskevattnet 10:-, för strömmingsvattnet 30:-, 78 Karldagar sammanlagt 80:-, 12 Hjon-
 dagar sammanlagt 6:25 kr, samt vedhuggning
 för skolan 33 öre.

Skutskeppare Rurik Jansson, Hjelmö
 transporterade ved från Fogelbro, Rådalen,
 Kalfudden och Tavastboda, samt sand, tegel,
 koks mm.

Sågen vid Fogelbro var flitigt igång för sågning av stockar från:
 Baron W Leuhausen, Säby Gård, Ingarö,
 Patron Eklund, Lemshaga, Baron A Cederström,
 Beatelund, Lantbrukare G Blomstedt, Fagerdala,
 samt Patron G Hultén, Viks Gård.

Några explock

En ångbåtsbiljett till Stockholm tor kostade 90 öre, 1 hel Karldag betalades med 90 öre, medan hjon fick 50 öre.

41

På Båtsman Lövbom fick i ersättning för 1 dag 80 öre, för dikning av backdike 4 öre/m, för täckdike 10 öre/m. Han fick betala 2:- för 1 kg smör, 1:10 tjoget för ägg samt för 1 kanna sötmjök 30 öre.

Olsson i Tjappen tog 65 öre för att halfsula ett par skor, 75 öre för att klacka ett par stöflar åt Patron. Han köpte 10 kg gödkalvstek och betalade 8:- kr.

Fiskaren Lindbom, Dalhugget fick 75 öre för arbete en dag vid Diäriksdal.

Gården tog för lån av 1 par oxar en dag 2:-kr. 2 yxor stälade hos smeden 1:- kr.

Hushållet Fogelbro, diverse

150 bitar kaffesurrogat	kr 3:-
Pårstek 3 1/2 kg	" 2:80
Hummer 2 burkar	" 2:-
Hästkött	" 4:68
1 ost kummin	" 7:75
Karlspadervatten	

Utgifter:

Värmdö Församlings skolkassa	
Båtsmansrotar Ljusterö	
" Hemmesta	
" Hesselmarå	

Inkomster

Handl. Österman, Djurö	
Handl. Öhlin, Stafsnäs	
Tullförvaltare Ekbon, Sandhamn	
Pastor Gustaf Svärd, Stafsnäs	

forts. inkomster

Hagströmmar, Kilsudd
 Torpare Norberg, Stadsvall
 Kapten Axel Gederberg, Östra Elfsala.

Kostnad för statdrängen Pettersson, Malma
 som dog år 1890:

För hämtning av läkare 1 1/2 mil	kr 6:-
Inskaffning till lasarettet 3 1/2 mil	" 5:25
Utskaffning från Stockholm	" 5:-
Likkista	" 10:-
2 par och en enbets skjuts till kyrkan med begravning	" 7:50
Avgift på lasarettet	" 15:50

Som synes var det hårt arbete, många gick en för tidig död till mötes, kanske på grund av dåliga bostäder, man fick vara ute i alla väder, men även sjukdomar som lungsot ms härjade.

Vad jag här har velat berätta är litet om livet på gårdarna då. Jag har försökt att belysa statarnas och torparnas liv, men kan av utrymmesskäl ej ta med allt.

En sak har jag glömt, att de anställda vid gården hade tillgång till viss areal potatisland för sitt årsbehov.

Sigvard

Stopp!!

Har Du gamla kort hemma i Dina gömmor från Dina föräldrars tid? Det kanske är helt likgiltiga kort för Dig. Du kanske inte ens vet vilka personer det är på dem?

Kasta inga kort utan att låta oss titta på dem. De kanske är högtressanta för oss.

E F T E R L Y S N I N G ! ! !

VEM VET NÅGOT OM DEN RESTA STENEN I PARKEN PÅ DIDRIKSDAL? DEN SER UT UNGEFÄR SOM DEN VID ÅLSTÅKET MEN ÄR LITE MINDRE.

HAR DU HÖRT BERÄTTAS NÅGOT OM DEN, BERÄTTA DET FÖR OSS. BÅDE VI I FÖRENINGEN OCH HÄLLERSTAMS, SOM BOR PÅ DIDRIKSDAL ÄR INTRESSERADE.

En toffelhjältes klagan.

"Att ho skäller ut mej, då tål ja, men att ho kastar ut mej när ja skäller tebaks, då tål ja inte."

"Den gubben går inte mer", sa mågen när svärfar dött.

FLYGRÖNN.

Flygrönn kallas en rönn som slagit rot uppe i ett annat träd.

Förr i tiden, då vidskepelsen var större, lade man stor vikt vid sånt som inte såg "naturligt" ut ute i naturen. Vissa växter hade även större kraft än andra. Dit hörde bl. a. oxel, rönn och fläder, som man skulle se till att ha nära sina boningar. För de höll troll och annat otyg på avstånd. Var det sen så att en rönn slagit rot högt upp i en grenklyka i t.ex. en björk, då måste ju den rönnen äga extra styrka. Det kunde ju ven som helst räkna ut. Därför bar man gärna med sig en träpinne från en flygrönn i rännsäcken eller någon amanstans för att skydda sig mot det onda. Hästen fick en pinne i seldonen. Eller man bröt en kvist att fösa på kreaturen med, när de skulle ut på bete. Och en klyka från en flygrönn blev en utmärkt slagruta.

Nu för tiden vet vi att det är fåglarna som åter bären och sedan sprider frön så de slår rot på såna här lustiga ställen. Men fortfarande lever en liten vidskepelse kvar. Vi säger att det blir en sträng vinter när det blir gott om rönnbär. Om bären hänger kvar så länge att det snöar på dom blir vintern mild. Vi huggar inte gärna ner en rönn eller oxel för det för olycka med sig. Själv sparar jag dom och skyller på att de ger näringsrik föda till fåglarna. Och att de blommar så vackert på våren och lyser upp hösten med sina vackra bär. Dessutom kan bären användas till att göra ett utmärkt gelé av sägs det. Själv har jag aldrig försökt.

Guðrun

G Y N N A H E M B Y G D E N !

H A N D L A I

Strömma Handel

ÖPPET ALLA DAGAR kl. 9⁰⁰-19⁰⁰.

FR.O.M. DEN 20 JUNI - 14 AUG.

V Ä L K O M N A !

.....

Ur "Förslag till en förbättrad Skogshushållning i Sverige jämte utkast till dess systematiska verkställande", tryckt år 1822 i Stockholm, har hämtats ovanstående plansch, utvisande användningen av olika delar av träd till skeppsbyggnadsändamål. A betecknar "Ekkrön", B "Ek-krumtimmer", medan C visar "Rotkrön" av gran, samtliga för skeppsbyggnadsändamål.

På 1700-talet behövdes till ett enda s.k. "Injeskepp" inte mindre än 2000 ekar. För att hålla Stockholms befolkning sågot så när varm på den tiden krävdes 86.000 fomerar ved. Bara i Skåne föddes varje år 40.000 stora ek- och bokträd. Under sedan på ett naturvårdande män som till exempel stadsmajoren Anders Rosensten i slutet av århundradet började tala om skövling.